

נצח ישראל - פרק ח' / מקורות נוספים

1. קהלת רבה (פרשה ג', א')

לכל זמן ועת לכל חפץ, זמן הנה לו לאדם הראשון שיכנס לגן עדן, שנאמר (בראשית ב, טו): וינחהו בגן עדן. וזמן הנה לו שיצא משם, שנאמר (בראשית ג, כד): ויגרש את האדם וגו'. זמן הנה לו לנח שיכנס לתבה, שנאמר (בראשית ז, א): בא אל התבה וגו'. וזמן הנה לו לצאת, שנאמר (בראשית ה, טו): צא מן התבה וגו'. זמן הנה לאברהם שינתן לו המילה, שנאמר (בראשית יז, ט): ואתה את בריתי תשמר. וזמן הנה לבניו להמול, מהן שימולו בשני מקומות, אחת במצרים ואחת במדבר, שנאמר (יהושע ה, ח): כי מלים היו כל העם היצאים וגו'. ועת לכל חפץ תחת השמים, זמן הנה שתנתן התורה לישראל, אמר רב ביבי זמן הנה לאותו דבר שהיה נתון למעלה מן השמים ועכשו יהיה נתון למטה מן השמים, ואיזו זו התורה, שנאמר (שמות כ, א): וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר.

2. שם (פרשה ג', י"א)

את הכל עשה יפה בעתו, אמר רבי תנחומא בעונתו נברא העולם, לא הנה ראוי להבראות קדם לכן, אלא לשעתו נברא, שנאמר: את הכל עשה יפה בעתו.

3. צדקת הצדיק (פיסקה קע"א)

יש מקום מוכן לצער ח"ו...וכן זמן...אבל באמת לשון חכמים מרפא, שאמרו ז"ל מוכן לפורענות – לשון פירעון...ואותו הזמן מקום ונפש הוא מוכן לקבל פירעון מה שנשתכר...ובאותו מקום זמן ונפש שנשפע הפירעון ושכרו של השי"ת, מצד ריבוי השפע נעשה ח"ו פורענות לרע, כידוע בסוד שבירתן של כלים זוהי מיתתן, ע"י ריבוי האור...ומי שזוכה באמת – מקבל פירעון הטובה או, שזה עניין לידת משיח בתשעה באב

4. עין אי"ה (שבת א', עמ' 214)

איזהו בין השמשות, משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות, הכסיף העליון והשווה לתחתון זהו לילה, דברי ר' יהודה. ר' נחמיה אומר: כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל. ר' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו.

המחזה של היום והלילה והתחלפותם והיחש שביניהם, מוכיר לנו ג"כ את היחש של המוסר וההנהגה הכוללת המתאימה לאלה שתי התקופות ביחוד במצבה של כנסת ישראל, בשעה שהיא דומה ליום בעת גאולתה ורוממות קרנה, ובשעה שהיא דומה ללילה בעת שפלותה וירידתה. ההבדל היסודי בין שתי התקופות הוא, שבעת האורה, בעת רוממות האומה, היסוד הכללי שלה עומד הוא בראש, וכל יחיד מוצא את אושרו שמחתו וכבודו באושר הכללי, אז המצב היומי שולט, שדוגמתו בכלל האנושיות שליטת פעולת חיי החברה גדולה היא עד שבולעת אל תוכה את התכונה היחידית של חיי הפרט. בירידת האומה, בפזורה והירוסה, באיבוד מרכזה, רוחה הכללי וחוסנה, אז הרוח הכללי נופל, השמש שוקע ואתא לילה. תחת חיי הכלל שהתעלמו מיום שחרב בית תפארתו ועיר שחבורה לה יחדיו ירדה מגאון עוזה, הגה צריך להגביל כיצד רוח הכללי יורד, כדי לסמן את התחומין שבין חיי הכלל וחיי הפרט ויחוסם זה לזה. כי גם אחרי שבטלה המלכות, המקדש, והאומה נתפזרה, מכל מקום הוכנו משומר ישראל ב"ה הכנות כאלה שיהיו עדיין קרני אורה שופעות ופני מזרח מאדימין. האומה זכרה את חמודותיה יפה, וכח איגודה, לאושרה הכללי, חזק וחי מאד בליבה. (1) עוד קרוב לזמן החורבן, הרגיש כל יחיד, גם בחייו החומריים, את החיסרון האיום, שהנפילה הכללית חסרה לו, עד שגם צד התחתון שבחיים לא יוכלו להיות מלאים ומאירים. זהו עדיין מעמד רוח דומה לגאולה. (2) עברו זמנים, ומחיי החומר נשכח כל חמדת חירות גוי ורוממות קרן, ואין תביעות חיי הכלל ניכרות מצד התחתון שבחיים. אבל מצד חיי הרוח עז ד' והדרת הקדושה החסרים, כל זמן שכל יחיד הרגישם יפה בצד העליון של החיים – זהו "בין השמשות", שכבר משמש בו כח הגלות גם ברוח אבל כח הגאולה גם כן פתיך ביה, (3) כיון שבעד חיי הרוחניות העליונים נתמלא ג"כ ההרגש כולו, רק מצד יחש הפרט, זהו לילה, השליטה של הגלות השלימה. והדברים לפי מבט זה תלויים בזמנים, הזמן פועל את הרשמים, כל רושם המתרחק מצד הזמן החוצץ בין זמן הראותו, עד הדור החי, הוא פוחת והולך, ותחת שלטון הכלל ברוח מתחשבת אורה זאת, וחיי הפרט ודבריו הקטנים נכנסים תחתיו, אז ימש חשכת לילה.